

Turinys

I. Tėti, mama, jūs nuostabūs...

Vaikystės patirtys I – Šeima ir namai; Namų teikiamas saugumas;

Vaiko santykis su artimaisiais / 10

1. Svajonės apie tėvus / 12

Astrida Lindgren. „Mijo, mano Mijo“ (ištrauka) / 12

2. Pamestinuko dalia / 22

Čarlzas Dikensas. „Oliverio Tvisto nuotyčiai“ (ištrauka) / 22

3. Pokalbis apie didelės šeimos gyvenimą / 29

Vanda Juknaitė. „Tariamas iš tamsos“ (ištraukos) / 29

4. Svajonė apie didelę šeimą / 35

Bitė Vilimaitė. „Daug vaikų“ / 35

5. Kokie tėvai yra, kokie galėtų būti / 40

Gendrutis Morkūnas. „Vasara su Katšuniu“ (ištrauka) / 40

6. Eilėraščiai apie tėvus ir vaikus / 46

Valdemaras Kukulas. „Vienatvė“ / 47

Judita Vaičiūnaitė. „Gėlė“ / 49

Juozas Erlickas. „Kas užvis geriausia“ / 51

7. Vaiko atsidavimas / 54

Juozas Tumas-Vaižgantas. „Pragiedruliai“ (ištrauka) / 54

8. Džiugus buvimas kartu / 61

Viljamas Sarojanas. „Tėti, tu keistuolis“ („Lietus“) / 61

Įsivertiname / 66

II. Kai liekam vieni

Vaikystės patirtys II – Stiprinantys ir skaudūs išgyvenimai; Pirmosios doros

pamokos ir atsakomybė / 68

1. Aš ir kiti / 70

Bitė Vilimaitė. „Kačiukas“ / 70

2. Skaudžios vaikystės patirtys / 77

Jonas Biliūnas. „Kliudžiau“ / 78

3. Nebe žaidimai... / 84

Džeimsas Fenimoras Kuperis. „Paskutinis mohikanas“ (ištrauka) / 84

4. Kai nugali baimę / 88

Antanas Vaičiulaitis. „Vakaras sargo namely“ / 88

5. Pasilikus namuose / 96

Liutauras Degėsys. „Vaiduoklis“ / 97

„Dainelė apie užtrauktuką“ / 100

Sigitas Geda. „Vakaras prie televizoriaus“ / 103

6. Kai pasijunti suaugęs / 107

Vytautė Žilinskaitė. „Viso pasaulio tetos“ (ištrauka) / 107

7. Savęs atradimas / 114

Ieva Simonaitytė. „O buvo taip“ (ištrauka) / 114

8. Gyvybės paslaptys / 127

Rėjus Bredberis. „Pienių vynas“ (ištrauka) / 127

Įsivertiname / 140

III. Mokykla ir draugai

Vaikystės patirtys III – Žmogaus ryšio su žmogumi vertė;

Veikėjų vidinis pasaulis / 142

1. Ar tikrai nesinori mokytis? / 144

Viljamas Sarojanas. „Tėti, tu keistuolis“ („Mokykla“) / 144

2. Kodėl verta eiti į mokyklą / 148

Edmondas de Amičis. „Širdis“ (ištrauka) / 148

3. Iš mokyklos istorijos / 151

„Odė rykštei“ / 152

Vytautas Jakelaitis. „Mokytojai ir mokiniai“ (ištraukos) / 154

Geto mokykla / 160

4. Apie nuostabų mokytoją / 162

Rimvydas Stankevičius. „Mokytojo dienos“ / 162

5. Eilėraščiai apie mokyklą / 166

Paulina Žemgulytė. „Į mokyklą“ / 166

Sigitas Poškus. „Keistumai“ / 168

6. Nesupratingi mokytojai / 171

Frensis Hodžson Bernet. „Mažoji princesė“ (ištrauka) / 171

7. Žaidimas atskleidžia gyvenimo vertybes / 179

Petras Cvirka. „Vaikų karas“ / 179

8. Pirmosios meilės / 204

Pėteris Hertlingas. „Benas myli Aną“ (ištrauka) / 204

9. Mokykliniai pokštai / 212

Erichas Kestneris. „Skrajojanti klasė“ (ištrauka) / 212

Įsivertiname / 220

IV. Mokykla be mokyklos – kasdienė išmintis / 222

1. Vaizdingi posakiai, arba frazeologizmai / 224

2. Kodėl darbšti kaip bitė, o gudri kaip lapė? / 225

Bitė darbininkė / 225

„Bitės“ / 225

„Kas yra bičiulis?“ / 226

„Bitės ginklas“ / 227

Janina Degutytė. „Bitutė“ / 227

Jonas Mekas. „Ramu“ / 228

Lapė gudruolė / 230

Ezopas. „Varna ir lapė“ / 230

„Lapė ir vynuogės“ / 231

Džanis Rodaris. „Lapė fotografė“ / 232

3. Pasakojimai-pamokos apie žvėris ir žmones / 234

Ezopas. „Povas ir gervė“ / 235

„Žiogas ir skruzdės“ / 236

„Nendrė ir alyvmedis“ / 236

„Nesutarią žemdirbio vaikai“ / 237

„Žmogus ir liūtas“ / 238

„Keleiviai ir lokys“ / 238

„Piemens juokai“ / 239

Simonas Stanevičius. „Žmogus ir levas“ / 240

„Levas ir žmogus“ / 241

4. Liaudies „protų mūšiai“ / 244

Mįslės / 244

5. Linksmosios poezijos pamokos / 248

Sigitas Geda. „Vaikai po lelijom“ / 248

Vladas Braziūnas. „Kuosa Kro nuklauso vaiko mintis“ / 251

6. Kalbos linksmybės / 254

Vytautas Kernagis / 256

Mindaugas Valiukas. „Štilis“ / 261

7. Juokas – dalykas rimtas / 262

Anekdotai / 262

Įsivertiname / 268

Kviečiame susipažinti su vadovėliu

Skyriaus sąvokų, mokymosi uždavinių pristatymas

Susipažinimas su autoriumi

I skyrius

Tėti, mama, jūs nuostabūs...

Turti mamą ir tėtį – pats didžiausias džiaugsmas. Protariais jie būna nutolę trumpesni ar ilgesni laikai, kartais ir neįėjami.

Kaip tai išvysti, ką apie tai galvoti? Čia tikras jūsų pagarbinkimas yra literatūra: knygos skaitome ir apie vaikų džiaugsmus, saugumo jausmą, glaudžiantis prie tėvų, ir apie neratų tėvų keistenybes ar nedidelius nesusipratimus su vaikais. O svarbiausia – apie niekuo nepakeičiamą mamos ir tėčio meilę.

Literatūra padeda ir patyris nuoskaudą. Rašytojai pasakoja, kaip jaučiasi ir kaip elgiasi skriaudžiamas vaikas, kai jam nesaugu, kai jis pamirštas ir nemylimas ar visu vienas negali užmigti banguojamo tamsioje. Kokia brangi tuo metu (tėsi) pagalbos ranka! Kaip tada norisi išskleisti tolimą svajoninį šalį, kurioje vėl justum teisią silumą.

Skaitydami šios vadovėlio dalies tekstus pagalvosite ir apie save ar savo draugus. Paspauskite apie išgyventus jausmus ir suprassite, kaip jaučiasi kiti.

Kaip suprasti?

Textų būna skirtingų: tai mamos raiztelis, ko nupirkti parduotuvėje; patarimai, kaip naudotis nauju išmūšymu ant žibinto stulpo, kad dingio šunų; nusiūti matavimas vadovėlyje; neįmanoma pradėti rašyti; anekdotas; pasaka ar apsakymas.

Šiuos tekstus suprantame skirtingai, net nys ir sandara, parašymo ir skaitymo tikslas kate ir daug ką suprantate, todėl galima žengti kiti nusiūti matavimas vadovėlyje; neįmanoma pradėti rašyti; anekdotas; pasaka ar apsakymas.

Pirmoje vadovėlio dalyje „Tėti, mama, jūs nuostabūs...“ pirmojo skyriaus pradžia. Atidžiai skaitydami pirmojo skyriaus tekstus, išsugysite šiuos gebėjimus:

- atskirti tikrovišką pasakojimą nuo pasakojimo pasakojimo – nuo eilėrašio;
- aptarti veiksmo laiką ir vietą;
- apibūdinti veikėjus, suprasti jų poelgius, motyvus;
- rašyti dalykų ir asmenų laisvą.

1. SVAJONĖS APIE TĖVUS

Svedų rašytoja **Astrida Lindgren** (1907–2002 m.) – viena žymiausių vaikų literatūros kūrėjų visame pasaulyje. Ji parašė daug knygų, kurių veikėjai tapo legendiniais. Jau ne viena karta užaugo su Karlsonu, Pege Ilgskojne, Emilu iš Lionbergo ir kitais. Pagal jos kūrinius statomi filmai, kuriams apskaitai. Pati autorė pelnė kelis deiminius apdovanojimus, yra įteigta Astridės Lindgren vardo premija.

Mijo, mano Mijo

Kūrinyje „Mijo, mano Mijo“ pasakojama apie tėvų netekusių berniuką ir jo kelionę į svajoninį šalį. Pateikiama titrauka – šio pasakojimo pradžia.

Skaitydami ją, atkreipkite dėmesį į pagrindinio veikėjo vardus. Kokį dar jų veikėjų? Kokias grupes juos sudarė? Kodėl?

Jis keliauja per dieną ir naktį

- Kalnin, ar perna spalio penkioji? Kas nors klausė radio? Ar girdėjote pranešimą, kad dingio berniukas? Štai kas buvo pasakyta: „Stokholmo policija teko dešimties Bu Vilhelmo Ulosono, kuris vakar apie pietus, nioklišką valandą dingio iš savo namų Uplando gatvėje 13. Bu Vilhelmas Ulosonas šveicariškas, mokytojas, tuo metu dėvėjo trumpus rudos košes, pilną megztinį ir raudoną kepurėlę. Ką nors žinantys apie pradingusį, malonėkite pranešti policijos pareigūnų skyriui.“
- Štai kaip jie pasakė. Bet ką nors žinantys apie Bu Vilhelmą Ulosoną neatsirado. Jis buvo dingęs. Ir niekas niekada nesužinojo, kur jis iškeliavo. Ir niekas nežino. Daugiau už mane. Nes aš ir esu Bu Vilhelmas Ulosonas.
- Kaip būtų gerai, kad galėtum viską papasakoti nors Benikui. Aš su juo žaisdavau. Jis taip pat gyvena Uplando gatvėje. Tikras jo vardas

Skyriaus pradžia

Skaičius, žymintis teksto epizodą

Kūrinio pristatymas, įžanginė užduotis

Skaičius, žymintis eilėraščio posmą

Aptariant eilėraščių, klausimų numerius sudaro du skaičiai: pirmasis skaičius nurodo posmą, apie kurį kalbama, antrasis – tam posmui skirtą klausimo numerį

2 skyrius

KAI LIEKAM VIENI

1. Bet nereik užmiršti, Kad tėra gėlė. Visai kitą auga. Kitaip žiedų kelia.

Dailininkė Rase Dackst

Aptariame tekstą

1.1. Kieno vardu kalbama? Koks yra eilėraščio kalbantis pirmo posmo pradžioje – jis kalba „aš“ vardu ar žvelgia į pasaulį iš šalies?

1.2. Ką apie kalbantį sužinojome pirmame posme? Kaip prasideda jo rytas?

1.3. Kas pasakoma apie televizorių? Kodėl taip teigiama?

1.4. Į ką kreipiasi kalbantis? Ką jam tai reiškia?

2.1. Kurio asmenio prabyla antrame posme?

2.2. Kokia pasaulio vaizdo įvairovė atsiskleidžia šiame posme? Kaip manote, kodėl kalbančiam svarbu stebėti vaikus? Kodėl, jūsų nuomone, jie yra tokie? Atsakydami remkitės ir rimais.

3.1. Kaip įvardytas televizoriaus žiūrėjimo veiksmas trečio posmo pradžioje?

3.2. Kuo skiriasi antro ir trečio posmų nuotaka? Kas ją kuria?

3.3. Ką dar matosi eilėraščio kalbantis, žiūrėdamas televizorių? Kaip susiję čia minimi dalykai?

2 skyrius

KAI LIEKAM VIENI

4.1. Kieno vardu kalbama ketvirtame posme?

4.2. Kaip apibendrinama televizoriaus žiūrėjimo patirtis ketvirtame posmo pradžioje?

4.3. Su kuo palyginamas televizoriaus žiūrėjimas?

4.4. Ketvirtame posme keli kartus prastariama, kad televizinės patirtys nėra tikrasis gyvenimas. Raskite į įteigį įrodančias vietas.

5.1. Kaip pasiūlyta kalbėjimo būdas penktame posme? Kurio asmeniu kalbama?

5.2. Apie ką perspėja kalbantis?

5.3. Kam skirti šie perspėjimai? Kodėl taip manote?

5.4. Kas šiame posme priešinama televizijos vaizdams? Kas ir kodėl įgyja pranašumą? Ką reikalauja dukart kartojama žodis „kitas“?

6.1. Kaip elgtis pasiūlydama paskutiniame posme? Kodėl?

6.2. Remdamiesi šio posmo pabaiga, pagrįskite mintį, kad tikro-ve gali būti ne mažiau ryški negu per televizorių rodomi vaizdai, tikri vaizdai ryškumu gali nustumti televizijos programas.

6.3. Kurį paros, metų laiką kalbantis vis dėlto sakosi patikslis žiūrėti televizorių? Kokiu laiku kalbantis anksčiau praeitidaro prie televizoriaus ir kaip apsisprendžia elgtis dabar?

Apibendriname

1. Kuo eilėraščių kalbančiam patraukūs sėdėjimas prie televizoriaus?

2. Kuo skiriasi tikrasis gyvenimas nuo televizijos?

3. Remdamiesi antru eilėraščio posmu, pagrįskite arba paneikite teiginį, kad televizijoje labai daug neįgimų, negatyvių vaizdų, kurie negali būti pavyzdžiu.

4. Kaip penktame ir šeštame posmuose kalbama apie gėles gyvenimą? Palyginkite, kaip trečiame, penktame ir šeštame posmuose vadinama gėlė. Kaip manote, kodėl įteigiant televizijos ir realų pasaulį, pasirenkama būtent gėlė?

8

Klausimai atidžiam teksto skaitymui

„Voratinklio“ ženklukas, įsivertinimo etape padedantis sugrįžti prie jau atliktų užduočių, atsakytų klausimų

Užduotys, skatinančios pasidomėti ir sužinoti daugiau. Jos gali būti atliekamos savarankiškai, dirbant poromis arba grupėje

Rašymo užduotys

3 skyrius
MOKYKLA IR DRAUGAI

Artariame tekstą

- Kodėl berniukai apskritai nepatinka mokykla? Kokie, anot jo, didžiausi mokyklos trūkumai? [1]
- Kaip apibūdintum naująsias mokyklos pastatas? Kokį gyvenimą toje mokykloje išgyvenduoja berniukai? Kodėl tas vaistas jam nepatrauklus? [2]
- Apie ką berniukas svajoja? Kas jam gyvenime atrodo svarbu? [4]
- Papasakokite, kaip tėtis sūnui aiškina, iš kur atsirado mokyklos. [6]

Tyrimas

- Raskite informacijos, kur, kada ir kaip atsirado mokyklos Europoje ir Lietuvoje.
- Kas ir kada sukūrė šiuos žodžius: „mokykla“?
- Kokiais kitais žodžiais buvo siūloma vadinti mokyklą?

- Kaip tėtis reaguavo į berniuko žodžius „ai nekenčiu mokyklos“? [8]
- Kaip suprantate tėčio žodžius „daugybė žmonių kitaip gyvena“? [9]
- Kokius savo norus atvirai išsako berniukas? Kaip į juos reaguoja tėtis? [9, 10]

Apibendriname

- Pažyminkite minimą mokyklos tvarką ir berniuko svajonę keliauti į Mėnulį. Kuo tai skiriasi?
- Kaip ir kodėl berniukas nori išgauti?
- Ar berniukas, kalbedamas apie mokyklą, mini ir neblogų dalykų? Kokie jie galėtų būti?

3 skyrius
MOKYKLA IR DRAUGAI

- Kokia pagrindinė mokyklos atsiradimo priežastis nurodoma tėčio pasakojime?
- Kodėl tėčio pasakojimą apie mokyklos atsiradimą galima laikyti ironišku? Kas tėčio pasakojime kelia tyšpą, o kas atrodo rimta?
- Ar berniukas juokauja, kalbedamas apie savo kelionę į Mėnulį? Pagrįskite savo atsakymą.
- Pasvarstykite, kodėl tėtis nieko neatsako, kai pasakojimo pabaigoje berniukas aiškina, jog nukeliauti į Mėnulį galima „labai paprastai“. Kodėl jis, matydamas, kad berniuko svajonė nėra abstrakti, jos nekritikuoja, nepasitapo iš sūnus?

Tyrimas

- Pasidomėkite, ar šis kūrinys parašytas prieš žmogaus išsilaipinimą Mėnulyje ar po jo.
- Ko reikia išmokti, kur studijuoti, kokių sąvųjų reikia turėti, norint iš tikrųjų nukeliauti į Mėnulį?
- Ką pasakytumėte berniukui, išgirdę aiškinimą, jog nukristi į Mėnulį galima „labai paprastai“? Kodėl?
- Kas jums yra mokykla? Kokį jausmą ji jums kelia? Kodėl?
- Aptarkite pasakojimo būdą. Kas jį parodo 2-ame, 3-ame ir 4-ame epizoduose?

Rašome tekstą

- Sukurkite pasakojimą „Mano svajonių mokykla“.
- Parašykite po tris dalykus, ką jums rimtai ir juokaudami apie mokyklą sako (gataria) tėvai.

Rimtai sako _____

Juokaudami sako _____

Teksto epizodas, susijęs su pateikiamu klausimu

Klausimai, kviečiantys diskutuoti, išsakyti savo nuomonę

1 skyrius
TETI, MAMA, JŲ NUOSTABOS...

Diskusija

Ko reikia, kad vaikas jaustųsi laimingas? Pasikalbėkite apie namų, šeimos, vaikų ir tėvų bendravimo reikšmę. Savo nuomonei pagrįsti pasitelkite tai, ką sužinojote, nagrinėdami šio skyriaus tekstus, ir ką žinote iš patirties.

- Pasirinktą patarimą paaiškinkite, remdamiesi skaitytais tekstais ir savo patirtimi.
 - Kur ramu, ten tėvai, kur duonėlė, ten namai.
 - Namai toliau, vargai arčiau.
 - Gerų tėvų geri ir vaikai.
 - Kas tėvų neklusas, valgo duoną sausą.
 - Lenk medį, kol jaunas.
 - Tėvo žodžiai brangesni už auksą.

1 skyrius
TETI, MAMA, JŲ NUOSTABOS...

- Ar pavyksta aptarti veiksmo laiką ir vietas? Atsakykite į 3 klausimą p. 20 (Apibendriname Astridos Lindgren „Mijo, mano Mijo“), 3 klausimą p. 59 (Apibendriname Juozo Tumo-Vaižganto „Aleksukas gydo motulę“).
- Ar jums suprantami veikėjų poelgiai ir jų priežastys? Atsakykite į 5 klausimą p. 20 (Apibendriname Astridos Lindgren „Mijo, mano Mijo“), 3 klausimą p. 39 (Apibendriname Bitės Vilimaitės „Daug vaikų“).
- Ar skiriate tikrovą pasakojimo nuo išgalvoto? Atsakykite į 6 klausimą p. 20 (Apibendriname Astridos Lindgren „Mijo, mano Mijo“), 2 klausimą p. 39 (Apibendriname Bitės Vilimaitės „Daug vaikų“).
- Kaip jums sekasi apibūdinti veikėjų? Atsakykite į 2 klausimą p. 28 (Apibendriname Carlso Dikenso „Oliverio Twist'o nuotykius“), 8 klausimą p. 39 (Apibendriname Bitės Vilimaitės „Daug vaikų“).
- Ar mokate aptarti eilėraščio rimą? Atsakykite į 2,2 ir 4,2 klausimus p. 48 (Aptariame tekstą Valdemaro Kukulo „Vienatvė“), 2 klausimą p. 50 (Apibendriname Juditos Valčiūnaitės „Gėlė“).
- Ar gebate nusakyti eilėraščio nuotaiką? Atsakykite į 3 klausimą p. 48 (Apibendriname Valdemaro Kukulo „Vienatvė“).
- Ar pavyksta atlikti suformuluoti kūrinio temą ir pagrindinę mintį? Atsakykite į 9 klausimą p. 39 (Apibendriname Bitės Vilimaitės „Daug vaikų“).
- Ar mokate parašyti laisgą draugui, įtaigiai? Kaip sekėsi atlikti 1 ir 2 užduotis p. 21 (Rašome tekstą)?

„Voratinklis“ ir įsivertinimo užduotys

9

Rašome tekstą

Apsakymo pabaigoje susirašinėjimas raščiukais tik prasidėjo. Ką mergaitės dar parašė viena kitai? Dirbdami poromis, pratęskite jų pokalbį raštu.

5. KOKIE TĖVAI YRA, KOKIE GALĖTŲ BŪTI

Lietuvių rašytojas **Gendrutis Morkūnas** (1960–2009 m.) kilęs iš Biržų rajono. Jis – fizikos mokslų daktaras, atlikęs įvairių tyrimų, kaip būtų galima apsaugoti nuo radiacijos. Šalia mokslo darbų jis kūrė knygas vaikams ir suaugusiesiems. 2010 m. jam paskirta Vaikų literatūros premija.

VASARA SU KATŠUNIU

Knyga „Vasara su Katšuniu“ – jautrus pasakojimas apie liūdesio ir nevilties apimtą berniuką Bernardą, į kurio duris vasaros pradžioje netikėtai pasibeldžia Katšunis. Ir tada visas pasaulis ima atrodyti kitaip.

Pateikiama ištrauka – tai pasakojimas apie tėvus: kokių jų būna, kokių galėtų būti. Skaitydami atkreipkite dėmesį, kur kalbama rimtai, kur juokaujama.

Laikas pakalbėti ir apie tėvus

- 1 Tėvų – mamų ir tėčių – būna visokių. Linksmų ir rimtų, storų ir plonų, gerų ir ne visai, tikrų ir beveik tikrų. Dar būna vikrių ir nerangių, išdidžių ir paprastų, savų ir svetimų tėvų.

- 2 Bet yra ir bendrų visiems tėvams dalykų.

Pirma, vaikai nuo jų priklausomi. Vaikus tėvai maitina, rengia, laiko savo namuose, šukuoja už savo pinigus nupirktomis šukomis. Atsidėkodami už tai vaikai tėvų turi klausyti. Ne vienas vaikas gauna barti už tai, kad pasako, ką galvoja ar jaučia. Žinoma, jį bara, jeigu jis galvoja arba jaučia kitaip negu mama arba tėtis.

Bernardo tėvai buvo demokratiški¹. Jie visada išklausydavo, ką sako sūnus. Tėtis tada linksėdavo galva, o mama iš susižavėjimo ūkčiodavo. Bernardui būdavo liūdna, nes jis matydavo, kad net tada nei vienas, nei kitas jo nesiklauso.

- 3 Antras bendras visiems tėvams dalykas – kad jie turi baisiai daug pareigų. Pareigų turi visi suaugusieji, tačiau tėvai jų turi kur kas daugiau. Paprastai tėvai mano, jog tų pareigų atsiranda todėl, kad jie turi vaikų.

Yra tėvų, kurie vaikams į arbatą deda cukraus (net jeigu vaikai dideli), plauna jų indus (net jeigu jie eina į mokyklą), primena, kad nepamirštų užrakinti durų (nors tai aišku net šiukšlių dėžei), ruošia pamokas (nors tas pamokas vaikai būna jau seniai paruošę patys). Yra tėvų, kurie vaikams neleidžia nė išsižioti. Prieini prie vaiko ir paklausi: koks tavo vardas? Raselė, – atsiradusi iš kažkur, atsako mama. Kaip gyveni, Rasele? – klausi vėl. Gerai, tik šiandien mes gavome dvejetą, – vėl atsako mama.

Atkreipkite dėmesį, kad mamos vardas ne Raselė ir mokyklos ji nelanko, todėl dvejeto gauti negalėjo. Dvejetą gavo Raselė, tačiau mama jaučiasi taip, tarsi tą dvejetą būtų gavusi ji. Nieko keista. Mama už Raselę daro daugybę dalykų: kloja lovą, draugauja su berniukais, rodo liežuvį, verkia, atostogauja ir net svajoja.

Mano draugas Rabždietis pažįsta vieną žmogų, kurio mama kiekvieną rytą tikrina, ar švari jo nosinė. Tam žmogui trisdešimt penkeri.

Blogiausia, Bernardo manymu, yra tada, kai tėvai savo vaikus kasryt vežioja į gretimoje gatvėje esančią mokyklą. Bet apie tai geriau nė nekalbėti.

- 4 Trečia, visus tėvus vienija tai, kad jie labai mėgsta žaisti. Žaisti jie mėgsta dar labiau už vaikus.

¹ Demokratiškas – būdingas demokratijai (politinei santvarkai, kai valdžia priklauso renkamiems atstovams).

Vienas mėgstamiausių tėvų žaidimų yra pasakoti, kokie ypatingi jų vaikai. Kai vaikas dar visai mažas, tėvai pasakoja, kaip meniškai jų vaikas verkia, kaip laiku valgo, kaip gerai ir daug daro į sauskelnes. Kai vaikas šiek tiek paauga, tėvai giriasi, kad jų vaikas mėgsta muziką, greitai išardo žaislus ir gražiai šokinėja per balas. Kai kurie pasakoja, kaip jų vaikai rūpinasi savo sveikata, nes nevalgo net ledų, o kai kurie – kaip ilgai ruošia pamokas, po šešias valandas kasdien.

Paaugę vaikai turi įrodyti, kad tėvai nemeluoja, – padainuoti dainą, pagroti sonatą ar visiems girdint neužsikirsdami septynis kartus garsiai ištarti „trichlorbenzolacetatas“.

Kiti tėvai, tai pamatę ir išgirdę, irgi ima pasakoti, kad jų vaikai verkia dar meniškiau, į sauskelnes daro dar daugiau, rūpindamiesi savo sveikata nevalgo ne tik ledų, bet ir duonos, o pamokas ruošia dvidešimt keturias valandas kasdien.

Žodžiu, prasideda tikras tėvų pasakojimų konkursas, kurio dalyviai taip įsiaudrina, kad net pamiršta išrinkti nugalėtojus.

Vaikams tada būna nelinksma, nes jiems atrodo, jog pradėti žaidimą, kuriame nebus laimėtojų, yra tuščias laiko gaišinimas. Bernardą guosdavo tai, kad jo tėvai niekada pirmieji tokių žaidimų nepradėdavo. Tiesa, noriai juose dalyvaudavo, versdami Bernardą atsakinėti į geografinius klausimus, visiems rodyti, kokios švarios jo ausys, ir pasakodami, kaip gražiai jis moka pereiti gatvę.

- 5 Yra ir daugybė kitokių žaidimų, kuriuos žaidžia tėvai. Pavyzdžiui, kai kurie tėvai pasiutusiai mėgsta duoti nurodymus.

Štai grįžta iš mokyklos tokių tėvų vaikas. Pirmi žodžiai, kuriuos jis išgirsta: nusirenk ir nusiauok batus. Nespėja vaikas nusirengti ir nusiauoti, kai pasigirsta: eik plautis rankų. Besiplaunant rankas vėl: netaškyk vandens, už kelių akimirkų – nusišluostyk rankas, paskui – pakabink rankšluostį.

Taip ir liejasi visą vakarą: laikas valgyti, nečepsėk, pabučiuok mamą, laikas miegoti, nesapnuok baisių sapnų.

Kas suskaičiuos, kiek tų paliepiamų vaikas per vakarą išgirsta. Mano draugas Rabždietis sako, kad nuo šimto septyniasdešimt šešių iki keturių tūkstančių šimto dvidešimt keturių.

Įdomu, kad tėvams dažniausiai visai nesvarbu, ar vaikai tuos paliepiamus vykdo. Viena mano pažįstama mergaitė, šaukiama valgyti, eina į tualetą. Sėdėdama jame girdi: neaptaškyk stalo. Kaip manote, kam tai skiriama? Žinoma, mergaitei, kuri tuo metu sėdi tualete.

- 6 Visi tėvai panašūs tuo, kad myli savo vaikus.

Yra tėvų, kurie to niekam nesako. Jie to gali nesakyti net savo vaikams, kuriuos myli. Keista, tačiau net tada vaikai tai žino. Žino, kad myli, tėvai, žino jų vaikai, žino ir mėnulis. Taip taip, mėnulis, nes jis baisiai mėgsta šnipinėti tuos, kurie myli. Mėnulis į tuos, kurie myli, gali spoksoti ištisas valandas.

Yra ir tokių tėvų, kurie tai, kad savo vaikus myli, nuolat pasakoja patiem vaikams, kaimynams, bendradarbiams ir atsitiktinai sutiktiems žmonėms gatvėse, geležinkelio stotyse, parduotuvėse ir giriose. Tačiau Bernardas žino, kad kartais jie apsirinka. Kai kurie tėvai savo vaikus myli daug mažiau, negu jiems atrodo, tik niekas nedrįsta jiems to pasakyti. Argi sakys tėvams, kad jie nemyli vaikų?

Apie tėvus, kurie vaikų nemyli, Bernardui girdėti neteko, nors matydamas, kiek daug yra tėvų ir kokie jie skirtingi, galvodavo, kad gali pasitaikyti ir tokių, kurie vaikų nemyli visiškai.

Įdomu, kaip jie atrodo? – klausinėdavo savęs Bernardas.

O štai savo tėvus myli visi vaikai. Net patys mažiausi, kurie dar nežino, kad myli. Pasirodo, vaikai kitaip negali. Jeigu jie nustotų mylėti, imtų bijoti pasakų, žaislų ir vaikiškų dainelių, pradėtų blogai miegoti

ir valgyti, imtų lėtai augti ir nustotų prie stalo mataruoti kojomis. Ar matėte bent vieną vaiką, kuris prie stalo nemataruotų kojomis?

- 7 Vaikuose yra mažyčių grūdelių, kuriuose po plonyte pernykščių lapų spalvos luobele slypi meilė. Tų grūdelių kiekvienas vaikas gauna jau gimdamas.

Idomu, kad ne vienam žmogui tų grūdelių užtenka visą gyvenimą. Baisiai geras dalykas yra tie grūdeliai...

- 8 Bernardą tėvai labai mylėjo. Taip sakydavo ne tik jie, bet ir tėvukas, močiutės, kaimynai, mokytojai, žmonės gatvėse. Visi.

Ir tik vienam Bernardui atrodė, kad jo tėvai taip sakydami klysta. Kad tėvai jį myli, bet nelabai. Galėtų mylėti labiau. Mama turėtų jo klausytis, o ne ūkčioti. Tėtis turėtų su juo ginčytis, o ne linkčioti galva. Jeigu kas nors būtų paklausęs, kodėl taip atrodo, atsakyti Bernardui būtų buvę nelengva. Aišku, jis būtų prisiminęs, kad tėtis niekada jo nebuvo nuvedęs ten, kur būna simpatiškų šunų. Kad mama jam liepdavo bučiuoti močiutes. Ir kad abu norėdavo jį įkišti į stiklinę geriausių berniukų dėžę. Visa laimė, kad apie meilę Bernardo niekas neklausinėjo. Bernardo namuose apie meilę kartais užsimindavo tik televizorius.

Aptariame tekstą

1. Aptarkite tėvų įvairovę [1]. Kodėl toks išvardijimas juokingas? (Ypatybių sąrašą galite papildyti.)
2. Kokie keturi dalykai būdingi visiems tėvams? [2]
3. Apie kokias tėvų pareigas čia kalbama? Ką jūs manote apie šias pareigas? Kokie vaiko gebėjimai žlugdomi, kai tėvai per daug juo rūpinasi, viską už jį padaro? [2, 3, 4]
4. Kodėl sakoma, kad tėvai labai mėgsta žaisti? Kaip ištraukoje vertinami du mėgstamiausi tėvų žaidimai? [4, 5]
5. Kaip suprantate žodžius: „Vaikams tada būna nelinksma, nes jiems atrodo, jog pradėti žaidimą, kuriame nebus laimėtojų, yra tuščias laiko gaišinimas“? Ar pritariate? [4]
6. Kokių nurodymų vaikai nuolat girdi iš tėvų? [5]

7. Kodēl net neabejojama, kad visi vaikai myli savo tēvus? Kas tie „mažyčiai grūdeliai“, kurių turi kiekvienas vaikas? [6, 7]
8. Kokios tēvų mēilēs trokšta Bernardas? [8]

Apibendriname

1. Raskite keletā pasakojimo vietu, kur kalbant apie tēvus juokaujama. Iš ko tai matyti?
2. Kuris pajuokavimas jums atrodo taikliausias?
3. Kas Bernardui iš to, kad jo tēvai demokratiški? Ar jie girdi, ką sako sūnus?
4. Ar jūsu patirtis patvirtina, kad tēvai „pasiutusiai mēgsta duoti nurodymus“?
5. Ar sutinkate su Bernardo aiškinimu, kas yra tēvų mēilē? Atsakymā pagrįskite.
6. Uzpildykite lentelē: palyginkite Jono požiūrį ī mēilē šeimoye su Bernardo nuomone, kokie yra mylintys ir nemylintys tēvai.

Tēvų mēilē pagal Jonā	Tēvų mēilē pagal Bernardā	Netikra mēilē pagal Jonā ir Bernardā

7. Ar pritariate Bernardui, kad tēvai jī myli, bet nelabai? Palyginkite su savo padētimi.

Tyrimas

Peržvelkite internete kurį nors rimtā dokumentā apie vaiku teises ir pareigas (pavyzdžiui, Jungtinių Tautų vaiko teisių deklaracijā) ir palyginkite su šiame tekste išsakytomis mintimis.

Rašome tekstą

Pasikalbėkite su suolo draugu, kaip artimieji bandė jus „įkišti į stiklinę geriausių berniukų (mergaičių) dėžę“. Kas iš to išejo? Užrašykite pokalbį taip, tarsi rengtumėte knygą. Kaip pavyzdį imkite rašytojos Vandos Juknaitės pokalbį su Jonu. Tik jiedu kalbasi labai rimtai, o jūs – norėdami pajuokauti...

6. EILĖRAŠČIAI APIE TĖVUS IR VAIKUS

Kaip suprasti?

Iki šiol skaitėme prozą – veikėjų istorijas, susidedančias iš įvairių įvykių. Tokiuose pasakojimuose vaizduojamas tikras arba fantastinis pasaulis.

Dabar aptarsime kelis **eilėraščius**. Tokiuose kūrinuose autoriai neaprašinėja veikėjo, nepasakoja jo nuotykių. Eilėraščiai kalba apie žmogaus jausmus ir išgyvenimus. Pamenate, kaip berniukas Mijo temstant sėdėjo ant parko suolo. Jis dar nežinojo, ką reiškia auksu švytintis obuolys, jautėsi vienišas ir liūdėjo. Apie tai galima parašyti eilėraštį.

Eilėraštis dažnai primena sapną, svajonę. Jis rašomas trumpomis eilutėmis, neretai su pasikartojančiais sąskambiais pabaigoje. Jau žinote, kad tai yra rimas ir rimuotis gali ne tik gretimos eilutės. **Rimas** ne tik suteikia eilėraščiui gražaus skambesio, bet ir suartina panašiai skambančius žodžius. Kitaip nei prozoje dėliojami žodžiai, jų sąskambiai, dažni pasikartojimai perkelia skaitytoją į savitą poezijos pasaulį, kalbantį apie žmogaus nuotaikas ir būsenas, jausmus.

Eilėraščių kalba vaizdinga. Juose vartojami **deminutyvai** – žodžiai, turintys mažybinių, maloninę reikšmę, kuri atsiranda

prie žodžio pridėjus atitinkamą priesagą (pvz., dienele, tėvelis). Eilėraščiuose gausu ir **epitetų** – žodžių, vaizdingai apibūdinančių tekste aptariamus dalykus.

Eilėraštį perskaityti paprasta, bet perprasti dažnai nėra lengva. Tad skaitysime pamažu ir mokysimės suprasti **poėziją**.

Lietuvių rašytojas **Valdemaras Kukulas**

(1959–2011 m.) gimė Kùpiškio rajone.

Kūrė poeziją vaikams ir suaugusiesiems, dirbo įvairių kultūros leidinių redakcijose, rašė literatūros kritikos straipsnius. Pateikiamas eilėraštis iš rinkinio vaikams „Vėjo birbynė“ (2000 m.).

Raiškiai skaitydami eilėraštį, pamėginkite suprasti, kas atsitiko berniukui, kodėl jis jaučiasi vienišas.

Vienatvė

<p>1 Labas vakaras,
Labas, vėlyvas,
Ak, ir tu šiandien
Liūdnas, mėnuli...</p>	<p>3 Mėnesėli,
Tu pereik per miestą
Ir surask,
Kur svečiuojas tėveliai.</p>
<p>2 Kaip ir aš... jau naktis,
O vis gyvas.
Nors vaikai
Jau senokai sugulę.</p>	<p>4 Pasakyk, kad juos
Prašo pakviesti
Jų sūnus, –
Jis užmigti negali.</p>

Aptariame tekstą

- 1.1. Kaip berniukas kreipiasi į mėnulį? Ką tie žodžiai pasako apie patį berniuką?
- 1.2. Kodėl berniukas liūdi?
- 2.1. Kodėl vaikas mano, kad ir mėnulis liūdnas?
- 2.2. Kas sieja berniuką ir mėnulį? Kaip tą ryšį išryškina rimas (vėlyvas – gyvas, mėnuli – sugulę)?
- 2.3. Pirmas posmas baigiasi daugtaškiu, šis ženklas yra ir antrame posme. Kaip manote, kodėl rašytojas pasirinko šį ženklą? Ką jis padeda išreikšti?
- 3.1. Kaip trečio posmo pradžioje pasikeičia kreipinys? Kodėl vartojamas deminutyvas?
- 3.2. Ko vaikas prašo mėnulio? Kuriais veiksmažodžiais tai pasakyta?
- 3.3. Ką sužinome apie berniuko tėvus? Kokia žodžio forma parinkta jiems pavadinti? Kodėl?
- 4.1. Kodėl berniukui reikia tėvų?
- 4.2. Kaip jo ilgesį padeda perteikti rimas (palyginkite paskutinės trečio ir ketvirto posmo eilutes) ir paskutinių eilučių pradžios sąskambis (jų – jis)?

Apibendriname

1. Apibūdinkite berniuko savijautą.
Kaip jaučiatės, kai tėvai vakare kur nors užtrunka? Ką darote, kai sunkiai sekasi užmigti?
2. Ar mėnulis atsako berniukui? Kaip mėnulio vaizdas padeda išverti vienetą? Atsakymą pagrįskite savo patirtimi ir tekstu.
3. Kokia šio eilėraščio nuotaika? Kas ją perteikia?
4. Remdamiesi eilėraščiu ir iliustracija, sukurkite pasakojimą.
Sugalvokite šios istorijos pabaigą.

5. Kuriame iš skaitytų prozos kūrinių pasakojama apie vaiko vienetvę? Kaip baigėsi ta istorija? Kurį tekstą – prozinį pasakojimą ar eilėraštį – buvo įdomiau ir lengviau skaityti? Kodėl?
6. Aptarkite eilėraščio iliustraciją. Pasiūlykite savąjį šio eilėraščio iliustravimo variantą.

Lietuvių rašytoja **Judita Vaičiūnaitė** (1937–2001 m.) gimė Kaunė. Kūrė poeziją, prozą, dramas, vertė literatūrą iš užsienio kalbų. Daugiausia savo eilių skyrė miesto, istorijos temoms. Yra parašiusi poezijos ir vaikams. Rašytoja žinoma ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje.

Raiškiai skaitydami eilėraštį, stenkitės išvysti žodžiais kuriamą vaizdą, suprasti, kas leidžia gretinti saulėgrąžą, saulę ir mamą.

Gėlė

- 1 Saulėgrąža. Saulė. Mama.
- 2 Aplinkui tokia ramuma.
- 3 Taip šilta. Ir juokias dažai.
- 4 O juoko – mažai ir mažai.
- 5 Palinksta, visa šviesdama,
- 6 Saulėgrąža. Saulė. Mama.